

Капетан I ранга ЛЈУБО ТРУТА

ОСОБЕНОСТИ ПРОТИВДЕСАНТНЕ ОДБРАНЕ У УСКИМ МОРИМА

У минулом рату примена поморских десаната била је особито велика. То су, углавном, изазвали следећи разлози:

- непостојање сувоземног контакта са непријатељем;
- природом земљишта условљена предност обиласка крила сувоземне војске морским путем над фронталним нападом;
- велика стратегиска важност појединих отока и њихов значај у стварању повољног оперативног режима на комуникацијама и уопште на ратишту;
- zasiћеност сувоземног фронта одбранбеним снагама и, у вези с тим, потреба паралелног фронталног напада с копна са десантом с мора.

Навешћемо само неке десантне операције и њихове циљеве у прошлом рату:

Англоамерички десант на Сицилију извршен је због одсутности сувоземног додира са непријатељем, а у циљу стварања повољних услова за даље наступање на италијанско копно и за побољшање оперативног режима у Сицилијанском Каналу.

Совјетски десанти на северном, тешко проходном делу Норвешке били су изазвани тешкоћом фронталног продора и имали су за циљ — обилазак приморског крила сувоземне војске и извршење напада у позадину непријатеља.

Искрцавање делова наше Четврте армије у Истру имало је за циљ да се заобилажењем непријатељских снага на ријечком правцу изврши удар у његову позадину, привуче на мостобран део његових јединица и тако олакша фронтални продор главнине наших снага у правцу Трста.

Велики стратегиски десанти Јапанаца на Филипине, полуоток Малаку и индонезијске отоке извршени су у циљу добијања пуне превласти у југозападном делу Тихог Океана и економског искоришћавања овог богатог подручја.

Совјетски десант код Феодосије 1944 године имао је за циљ да са Севастопоља привуче део непријатељских снага и тако олакша његову одбрану, као и да створи услове за његово деблокирање и ослобођење Крима.

Искрцавање наших снага на Пељешцу 1944 године предузето је у циљу пресецања отступнице и уништења немачких снага које су се извлачиле са јужног дела наше обале.

Десантне операције минулог рата по циљевима, начину извођења и броју ангажованих снага и средстава, знатно се разликују међу собом. Немачки десант на Криту оборио је класичне поставке о десантним операцијама

и показао да за успешно извршење десанта није увек неопходна превласт поморских снага, јер се господство на мору у десантној операцији може обезбедити ваздухопловним снагама, па и трупе превести обичним рибарским бродовима. Искрцавање јединица наше Армије у периоду 1944—45 године на отоке и Истру доказује да је у специфичним условима, на краћим растојањима, могуће превести трупе и обезбедити искрцавање са релативно примитивним пловним средствима.

Искуство Другог светског рата доказује велику и широку могућност примене десаната, те се и са гледишта противдесантне одбране појачава интерес за паралелно разматрање ових операција, јер су мере и дејства, која у циљу заштите свог обалног подручја предузима бранилац, у уској вези са могућностима и тактиком коју при извршењу десаната примењује нападач.

О десантним операцијама

У излагању овог питања ограничићемо се само на неке опће-усвојене поставке и тактичко-техничке новитете који су имали већег утицаја на развој десантних операција у Другом светском рату.

Поморским десантним операцијама називамо заједничка дејства поморских и сувоземних снага у којима се сувоземне снаге превозе морем и искрцавају на непријатељску обалу. С обзиром на циљ који треба да постигне, десант може бити: стратeгиски, оперативни, тактички и диверзиони.

Стратeгиски десант има за циљ да искрцавањем јаких снага (од корпуса навише) отвори нови фронт на непријатељској територији.

Оперативни десант врши се са циљем дубоког обиласка непријатељског приморског крила и његовог уништења у садејству са сувоземним снагама које дејствују на дужобалском правцу. У оперативне десанте (по својим размерама) спадају и искрцавања у циљу заузимања појединих тачака неопходних за даље успешно вођење операција ратне морнарице, као што су базе и слично. Оперативни десант може имати и циљ да на себе привуче део непријатељских снага са другог оперативског правца.

Тактички десант има за циљ да у тактичком садејству са фронталним нападом сувоземних снага изврши удар по крилу и трупној позадини непријатељских снага на обалном подручју.

Диверзиони десант има за циљ краткотрајан удар у позадину непријатеља или уништење појединих непријатељских објеката. Према искуству прошлог рата размери диверзионог десанта могу бити врло различити — од мањих група бораца до крупних десаната који се од оперативних разликују само по краткотрајности дејства и обавезном поновном укрцавању трупа.

Основне етапе десантне операције јесу:

- 1) припрема;
- 2) концентрација трупа и бродова у лукама укрцавања и само укрцавање;
- 3) превозење морем;
- 4) прекрцавање и искрцавање десантних трупа;
- 5) завршавање десантне операције.

Успех десантне операције у многome зависи од брижљивости и тајности припрема, од изненађења и брзине извођења саме операције.

Припрема десантне операције обухвата: одређивање циља операције, избор места за концентрацију, укрцавање и искрцавање трупа, избор снага и

средстава који ће узети учешћа у операцији, материјалне припреме, мере обезбеђења и састављање оператиског плана.

Због великог броја бродова који учествују у десантној операцији, превозење морем претставља врло сложену радњу. Поморски десант на маршу састоји се од:

- а) десантних бродова који се крећу у једном или више ешелона;
- б) „бродова непосредног осигурања“ десанта;
- в) „одреда артиљериске подршке“ десанта, који се обично креће самостално;
- г) „одреда заштите“, који има задатак да одбије или активним дејством онемогући напад непријатељских бродова.

Најважнију и најкритичнију етапу сваке десантне операције претставља прекрцавање трупа и средстава за искрцавање и само искрцавање трупа на копно. У тој етапи десант се редовно сукобљава са раније припремљеним и организованим минско-артиљериским положајем.

Форме напада десантних снага на минско-артиљериски положај могу бити:

- брзи пробој положаја заснован на изненађењу и брзини дејства;
- постепено савлађивање минско-артиљериских положаја систематским рашишћавањем препрека и уништавањем обалских одбранбених положаја;
- заобилажање минско-артиљериских положаја нападом у бок или позадину.

Десантна средства и пловне јединице. У десантним операцијама прошлог рата, у превозењу трупа морем, особиту примену имали су специјални десантни бродови и десантне пенише, а у десантима мањих размера стражарски и торпедни чамци. Употреба специјалних десантних средстава пружа следеће предности:

- избегава се прекрцавање десанта са транспортних бродова на средства за искрцавање;
- убрзава се укрцавање и искрцавање десанта;
- олакшано је искрцавање на широком фронту;
- губитак појединог десантног средства не претставља осетан губитак за десант у целини.

Поред наведених предности, употреба десантних средстава, особито мањих, има и недостатака, јер се компликује организација превозења и отежава управљање многобројним јединицама.

У Другом светском рату, углавном, користиле су се три врсте десантних бродова:

- велики десантни бродови од 700—6000 тона депласманца који су, углавном, намењени за превоз тенкова, артиљерије, аутомобила и друге крупније техничке опреме, као и мањих десантних средстава;
- средњи десантни бродови од 200 тона депласмана за превоз трупа и лакше ратне технике;
- десантни јуришни чамци од 20—30 тона депласмана који су намењени за превоз људства са лаким наоружањем од транспортних бродова до места искрцавања или за краћа самостална превозења.

Осим ових десантних средстава у десантним операцијама прошлог рата (особито на отвореним морима и при извршењу крупнијих десаната) за

превоз трупа и технике до линије прекрцавања много су се користили специјално уређени велики транспортни бродови од 6.000 до 30.000 тона.

Наведена десантна средства користили су Англоамериканци у свим десантним операцијама, како у Европи, тако и на Тихом Океану. Приликом припреме за десант на Британска Острва 1940—41 године Немци су предузеле изградњу стотина брзих десантних пениша. Касније, ове пенише су употребљаване за пребацивање појачања Ромелу у Либију, а затим за евакуацију из Туниса, Бизерте и Севастопоља.

За заштиту десанта, како на маршу, тако и при искрцавању (од евентуалног напада непријатељских бродова), у прошлом рату масовно су се користили ратни бродови свих класа и типова. Тако је при искрцавању Англоамериканаца у Северну Африку у одреду заштите учествовало 350 разних ратних бродова.

На основу искуства Другог светског рата у табlici на стр. 25 приближно су показана десантна средства и бродови артиљериске подршке, који могу бити примењени на делу фронта десантне дивизије која се истовремено искрцава на пет тачака.

Улога авијације у десантним операцијама

У десантним операцијама Другог светског рата примена и улога авијације била је особито значајна и велика. Задатак авијације у десантној операцији је: оперативно и непосредно обезбеђење десанта од поморских и ваздушних снага непријатеља, и то: у лукама укрцавања, на маршу и за време самог искрцавања.

У етапи припрема, концентрације снага и укрцавања десанта, основни задатак авијације састоји се у заштити лука укрцавања и оперативном обезбеђењу операције у целини. Оперативно обезбеђење ове етапе десантне операције обухвата: извиђање, дејства против ваздушних снага непријатеља и претходне ударе по бродовима и објектима непријатеља на обали.

У етапи превоза десанта морем задаци и дејства авијације (како у циљу оперативног, тако и непосредног обезбеђења десанта) знатно се проширују и по моћи удара све више расту. У непосредном обезбеђењу десанта на маршу авијација има задатак да врши:

- извиђачко обезбеђење превоза;
- службу противподморничке одбране;
- непосредну заштиту десанта од непријатељске авијације и
- подршку „одреда заштите“ десанта.

У етапи искрцавања основни је задатак авијације да непосредно обезбеђује искрцавање десанта и да садејствује са већ искрцаним снагама у извршењу њиховог задатка.

На широким поморским ратиштима за заштиту десанта, како на мору, тако и за време искрцавања и за садејство са искрцаним снагама, употребљавана је авијација са носача авиона. Због повећане опасности из ваздуха број авиона за заштиту десанта био је велик (при искрцавању десанта код Анција над рејоном искрцавања непрестано је патролирало 600 ловаца и ловаца бомбардера).

В Р С Т Е С Р Е Д С Т А В А	Количина десантних средстава	
	За искрцавање батаљона (на једну тачку)	За искрцавање дивизије (на пет тачака)
<u>Десантна средства првог таласа</u>		
1) Пловећи тенкови	14—20	70—100
2) Пенише са реактивним наоружањем	4—5	20—25
3) Десантна средства пешадије	15—18	75—90
4) Пенише тенконосци	3—4	15—20
5) Чамци непосредне артиљериске подршке	8—10	40—50
6) Артиљериске пенише	2—4	10—20
7) Пенише ПА одбране	4—6	20—30
8) Ближа бродска подршка (разарачи, топовњаче)	2—3	10—15
Укупно за први талас	52—70	260—350
<u>Други и трећи талас</u>		
1) Десантна средства пешадије	30—36	150—180
2) Пенише тенконосци	6—8	30—40
Укупно у другом и трећем таласу	36—44	180—220
<u>Даљна бродска подршка и заштита десанта</u>		
1) Бојни бродови		3—4
2) Крстарице		5—7
3) Разарачи и стражарски бродови		19—26
Укупно за даљњу бродску подршку и заштиту десанта		27—37
Укупно јединица	88—114	467—607

Напомена: Уз наведена пловна средства долазе још и ваздухопловне снаге за осигурање, подршку и заштиту.

У десантним операцијама прошлог рата, а у циљу уништења непријатељског ваздухопловства и задобијања превласти у ваздуху, особито су примењивани непрекидни удари по аеродромима који леже у близини рејона искрцавања. Због тога, као и малог броја аеродрома, Енглези су били при-

морани да знатан део своје авијације преместе са Крита у Африку, тако да је то много олакшало извршење немачког десанта на Криту.

Искуство минулог рата показује да је сваки значајнији поморски десант био праћен паралелним ваздушним десантом. Ваздушни десант у ближу позадину снага обалске одбране, на вероватним правцима подилажења резерви и привлачења јачих сувоземних снага, има за циљ да олакша извођење поморског десанта. Успех поморског десанта у многоме зависи од тога у ком је степену десант обезбеђен од напада ваздушних снага противдесантне одбране. Најповољнији и најфикаснији начин таквог обезбеђења је заузимање аеродрома у зони искрцавања, што се у Другом светском рату често и примењивало. Заузимање аеродрома може да одигра одлучујућу улогу у току читаве десантне операције, јер се на тај начин најлакше постиже превласт у ваздуху. Ваздушним десантом постижу се највећа изненађења и у томе је његова највећа предност.

О противдесантној одбрани

Противдесантна одбрана има основни задатак да спречи искрцавање непријатељских снага на властиту обалу. То се постиже благовременом, усклађеном и сврсисходном употребом свију снага и средстава којима противдесантна одбрана располаже. Како у савременом десанту узимају учешћа разни видови оружаних снага и сви родови савремене војске, то и противдесантна одбрана у свом саставу треба да има средства и снаге које су у стању да им успешно противдејствују. Због тога у противдесантној одбрани учествују бродови свих класа и типова, подморнице, авијација свих видова и сви родови сувоземних снага. С обзиром на разноликост снага и средстава противдесантне одбране, садејство између видова и родова треба да је заступљено у највећој мери. Само тада недостаци борбених својстава једног вида или рода могу бити надокнађени борбеним својствима другог. У противдесантној операцији организација обавештавања и командовања треба да је беспрекорна, јер само тако сва средства могу бити чврсто повезана у једној руци, правремено и хармонично искоришћена при доношењу одлучујућег удара по непријатељу.

Савремене противдесантне операције се одликују:

— великом концентрацијом и употребом разноврсних поморских, ваздушних и сувоземних снага на релативно малом простору.

— широким и многоструким садејством различитих снага и средстава која учествују у одбрани;

— обимношћу и великим значајем обезбеђујућих мера и дејстава;

— максималним напрезањем снага и средстава.

Противдесантна операција обично обухвата следеће етапе: припрему, ударе по непријатељу за време концентрације трупа и искрцавања, борбу са десантом на маршу, борбу на минско-артиљерском положају, борбу у дубини одбране и гоњење, а да ли ће све ове етапе бити заступљене, зависи од снага противдесантне одбране, од рејона припреме десанта и времена његовог откривања.

Припрема противдесантне операције обухвата: уређење оперативног подручја, извиђање, избор снага и средстава која ће се у операцији ангажовати, мере обезбеђења, материјалне припреме и састављање операциског

плана. За противдесантну одбрану од особите је важности благовремено откривање десантних припрема и намера непријатеља у целини. Тај задатак најуспешније може извршити авијација повременим извиђањем непријатељске обале.

Места концентрације трупа и луке укрцавања десанта, због велике засићености бродовима, трупима, транспортним средствима и разном опремом, претстављају најповољније објекте за наношење бомбардерских удара. Наношење удара по лукама укрцавања претставља најефикасније коришћење авијације и при довољном броју ваздухопловних снага може нанети одлучујући пораз десанту у целини.

Десант на маршу, због великог броја, малих брзина и уопће слабих тактичко-техничких особина десантних и транспортних бродова, претставља, како за авијацију, тако и за подморнице и пловне јединице, врло повољан циљ. Због знатне гламазности десанта, против њега могу једновремено дејствовати велике снаге флоте и авијације, нападајући га са једног или више правца. Десантна средства и транспортни бродови немају оклопа те могу бити потопљени или избачени из строја дејством обичних фугасних граната или бомби мањег калибра. Шта више, за оштећење ових бродова није неопходан директан погодак бомби, јер и она бомба која експлодира у непосредној близини брода може проузроковати отворе у његовом подводном делу или оштећење осетљивих бродских механизма услед потреса. Због тога удар по десанту на маршу може потпуно пореметити планове непријатеља, јер се потапањем и оштећењем само једног дела десантних и транспортних бродова десант може присилити да се врати у полазне базе ради новог преписивања снага.

Противдесантна одбрана припрема и врши главни напад на десант у рејону који омогућава максимално коришћење њених снага и средстава. Бранилац, који је слабији на мору, може се са највише успеха супротставити десанту у свом обалном подручју. У том циљу се припрема и изграђује минско-артиљериски положај који омогућава једновремену употребу јединица флоте, авијације и обалске одбране. Основна намена минско-артиљериског положаја састоји се у отежавању кретања и онемогућавању маневра десанта како би се олакшао и обезбедио удар поморских и ваздухопловних снага противдесантне одбране.

Минско-артиљериски положај обухвата: морска минска поља, противчамчане барикаде, противподморничке и противторпедне мреже; стационарну обалску артиљерију и припремљене амбласмане за покретну обалску артиљерију; инжењерске противдесантне препреке на обалном рубу; техничка средства за извиђање и осматрање; навигациско-топографско уређење положаја; командна места и обалске станице осматрања и везе.

Начелно, минско-артиљериски положај састоји се из предњег, главног и допунског одбранбеног појаса. Предњи одбранбени појас има намену да присили непријатеља да на повољној удаљености за браниоца открије и развије своје снаге. Намена је главног одбранбеног положаја да омогући наношење сасређеног, одлучујућег удара по десанту, а допунског одбранбеног појаса да на допунским минским препрекама дотуче оне делове непријатељског десанта који би се пробили кроз главни одбранбени појас.

Систем ватре и систем препрека на главном одбранбеном појасу морају бити усклађени. Систем препрека, у првом реду, мора одговарати усло-

вима што бољег коришћења обалске артиљериске ватре. Систем ватре треба да предвиђа:

- даљно ватрено дејство у времену подилажења десанта предњем одбранбеном појасу;

- подршку ударних група које дејствују на предњем одбранбеном појасу;

- ометање главних непријатељских снага у заузимању полазних положаја за напад;

- заштиту минских поља и спречавање разминирања од стране непријатељских миноловаца;

- уништавање десантних средстава на главном одбранбеном појасу;

- подршку противнапада у различитим варијантима;

- борбу на допунском одбранбеном појасу;

- линије покретних и непокретних ватрених завеса (за случај слабе видљивости).

У циљу што бољег коришћења и управљања снагама које учествују у борби на минско-артиљериском положају формира се здружени одред од ратних бродова свих класа и типова, подморница, авијације и обалске артиљерије. За решавање разних задатака у борби на минско-артиљериском положају у здруженом одреду се формирају следеће групе:

- групе борбеног осигурања и њихове подршке;

- ударне групе за наношење претходних, главног и допунског удара;

- групе заштите (на ваздушном и поморском правцу);

- групе за одржавање минских препрека;

- групе за пружање помоћи оштећеним бродовима.

Садејство унутар здруженог одреда организује се у интересу ударне групе која наноси главни удар. Напади ударних група морају бити тесно повезани, тако да резултати претходних олакшавају и омогућавају што већи успех следећих напада. С обзиром на објекте главног напада, астрономске, географске, топографске и метеоролошке прилике противдесантна одбрана на минско-артиљериском положају предвиђа више варијанти наношења главног удара.

Противдесантна одбрана уског мора

Уским морем називамо море релативно малих размера, које је ограниченим пролазима спојено са осталим морима.¹⁾ Уска мора се редовно одликују: релативно малим дубинама, повољнијим хидрографским условима од суседних отворених мора (утицај ветра, струја, валова на пловидбу), лакоћом поморског и ваздушног саобраћаја међу суседним обалама, разуђеношћу обале (обилем отока), могућношћу контроле пролаза који их спајају са суседним морима, итд.

¹⁾ Јадранско, Балтичко и Црно Море су изразити примери уских мора у Европи. Јадранско Море повезано је са Јонским, а преко њега са осталим морима једино Отрантским Вратима (ширине 40 нм). Дужина му је 430 нм, средња ширина 95 нм, а највећа дубина 1240 м. Црно Море повезано је са осталим морима једино Дарданелима, а Балтичко пролазима: Сунд-ом (ширине 10 нм), Великим Белт-ом (ширине 6 нм), Малим Белт-ом (ширине 2 нм) и Килским и Бјеломорским Каналом (вештачким).

Географско-хидрографске особености поморског ратишта знатно утичу на избор средстава и снага, на тактику и организацију сваке поморске операције. У вези с тим и размера поморског ратишта (тј. удаљеност до обала непријатеља), као и природа самог обалног руба и мора, имају великог утицаја на употребу поморских и ваздухопловних снага, како при извршењу десанта, тако и у противдесантној операцији. Пошто у противдесантној одбрани, начелно, могу учествовати сви видови оружаних снага, то могућности, начин и сврсисходност употребе појединих поморских, ваздухопловних и сувоземних снага и ефекат њиховог дејства у специфичним условима уског мора, изражавају особености овакве противдесантне одбране.

Велики технички развој поморских и сувоземних борбених средстава имао је знатног утицаја на природу и организацију савремених противдесантних операција. Тај развој омогућио је масовну употребу разноврсних борбених средстава, проширио зону и повећао ефекат њиховог дејства и тако гојачао сложеност и особености ових операција уопће, а у условима уског мора особито. Тако на пример: повећање оперативног радиуса авијације и њена способност да полаже mine и врши торпедовање омогућавају њену ефикасну примену (у условима уског мора) у свим етапама противдесантне операције; велики број бродова (за превоз трупа и материјала) ангажованих у десанту, повољни хидрографско-метеоролошки и географски услови уског мора омогућавају успешну употребу малих, брзих, особито торпедних јединица; усавршене, разноврсне морске mine, при масовној употреби, стварају велику и постојану опасност за бродове десанта, а браниоцу дају могућност организовања одбранбених минских положаја, јер су уска мора (која се одликују релативно малом дубином), острва и подводни гребени врло погодни за њихово стварање; нова техничка средства за извиђање и осматрање (с обзиром на малу ширину пролаза који воде у уско море и релативно малу удаљеност до обале непријатеља) знатно повећавају вероватност благовременог откривања десанта и умањују могућност изненађења снага противдесантне одбране; близина непријатељске обале омогућава велику примену авијације у свим етапама десантне операције и повећава вероватност примене ваздушног десанта. Ово изискује јаку противавионску одбрану поморских база, аеродрома и обалног подручја браниоца.

Авијација у противдесантној одбрани уског мора

Због близине супротних обала уског мора и великог оперативног радиуса савремене авијације, авијација се може употребити у свим етапама десантне и противдесантне операције. Због тога десантна операција има следеће предности:

— није потребно присуство носача авиона, јер авијација са земаљских аеродрома може успешно вршити како заштиту десанта на маршу, тако и подршку искрцаних снага на непријатељској обали;

— могућно је стално извиђање и фотографисање рејона предвиђених за искрцавање и осталог дела обале и унутрашњости непријатељске територије;

— могућа је постојана и систематска „авијациска припрема“ искрцавања десанта, тј. извођење удара по утврђеним тачкама у предвиђеном рејону искрцавања и у дубини самог рејона по комуникацијама и резервама непријатеља и

— могућно је искрцавање ваздушног десанта већег размера.

С друге стране, пошто авијација са земаљских аеродрома може успешно контролисати и дејствовати на непријатељску обалу и територију, противдесантна одбрана има следеће предности:

— повременим авио-извиђањем непријатељске обале могуће је благовремено откривање десантних припрема;

— удари авијације по местима концентрације у лукама укрцавања могу бити врло ефикасни и већ у тој етапи онемогућити десант;

— може се вршити стално осматрање и праћење десанта на маршу, чиме се онемогућава изненађење и даје времена за припрему и оперативни развој снага противдесантне одбране;

— могу се наносити удари по десанту за све време марша, и

— непријатељски аеродроми могу бити под сталним ударима противдесантне одбране.

Предзнаци по којима авијација може открити припрему непријатеља за десант већих размера могу бити:

— покрети трупа према лукама и прикупљање трупа у близини лука за укрцавање;

— концентрација пловних јединица, транспортних бродова и десантних средстава;

— непрекидна и упорна ваздушна заштита просторије за прикупљање и лука за укрцавање трупа од ваздушног извиђања;

— присуство болничких бродова;

— гомилање материјала и средстава у лукама укрцавања;

— појачано осигурање лука укрцавања пловним јединицама; и

— извиђање непријатељских пловних јединица, подморница и авијације на делу обале предвиђеном за искрцавање десанта.

Мала ширина појаса који спаја уско море са осталим морима олакшава осматрање и контролу самог пролаза. Тиме се умањује могућност изненађења од десанта који се припрема далеко ван уског мора, јер се лако може открити у самом пролазу. Шта више, систематским и сталним осматрањем и извиђањем пролаза и евиденцијом о пролазећим бродовима може се увек имати приближна слика о броју и врсти непријатељских пловних јединица и транспортних бродова на читавој просторији уског мора. Задатак извиђања и осматрања пролаза који води у уско море најуспешније и са најмање напрезања може вршити авијација.

Савремена морнаричка авијација способна је да успешно користи и примењује специфично морнаричко наоружање, тј. да полаже мине и врши торпедовање. То јој омогућава да у условима уског мора полаже мине у обалској рејону непријатеља, у његовим лукама, на комуникацијама, на правцу кретања десанта и да врши торпедне нападе на бродове десанта, како у лукама укрцавања, тако и на маршу. Овакво полагање мина омета и успорава припрему десанта, изазива непрекидно напрезање његових снага и наноси осетљиве губитке његовим пловним јединицама и транспортним бродовима.

Бомбардерска авијација, због релативне блискости непријатељске обале и велике моћи својих удара, може вршити ефикасне нападе, како по местима концентрације трупа, бродова и лука за укрцавање, тако и за све време десанта на маршу. Велику снагу удара, могућност и ефикасност упо-

требе бомбардерске авијације против пловних јединица и транспортних бродова, најбоље доказује статистика Другог светског рата, према којој, по броју потопљених и оштећених бродова, бомбардерска авијација заузима прво место, испред свих борбених средстава оружаних снага уопће.

Основне форме напада авијације на десант на маршу јесу: бомбардовање, торпедовање и примена наоружања јуришне авијације. Особити успех против бродова имају комбиновани напади бомбардерске и торпедоносне авијације, у којима прва наноси претходни удар бомбама, а друга одмах затим главни удар — торпедима. Овакав комбиновани напад применила је енглеска авијација при нападу на Таранто 1940 године и јапанска авијација при нападу на енглеске линиске бродове „Princ of Wales“ и „Repulse“ у Сијамском Заливу. Јуришна авијација успешно напада мање бродове (миноловце, стражарске чамце, десантна средства, мање транспортне бродове) и тесно садејствује са другим видовима авијације уништавајући послугу ПА артиљерије већих бродова. Применом авиона за обрушавање у поморским операцијама знатно је повећана вероватноћа погађања због тога што бродови тешко могу избегавати овакву врсту напада. Бомбардовање десанта допуњује се паралелним постављањем маневарских минских препрека на курсу кретања десанта или непосредно у његову колону. Оваква примена мина особито је ефикасна ноћу, јер је тешко осматрати полагање мина које је праћено бомбардовањем. Ако се десант превози ноћу (што ће бити најчешћи случај у условима уског мора), дејство авијације мора бити једнако интензивно. Ноћни удари авијације имају врло велико морално дејство на десантне трупе, тако да знатно смањују њихову борбену способност у моменту искрцавања. За време превозења авијација напада десант самостално или у тактичком садејству са бродовима и подморницама, усклађујући извршење појединих удара по месту и времену.

Све побројане могућности удара, које авијација може применити при нападу на десант на маршу, у појачаном обиму долазе до изражаја у нападима авијације на десант на минско-артиљериском положају. Удари ваздухопловних снага по десанту на минско-артиљериском положају треба да буду усклађени по објектима, времену и месту са ударима осталих снага противдесантне одбране. У овој етапи противдесантне одбране коришћење авијације је максимално; њена се дејства састоје од непрекидног низа узастопних удара бомбардера, ловаца и јуришних авиона. Ваздухопловне јединице, захваљујући непосредној близини својих аеродрома, могу и дужне су да за најкраће време изврше потребну поуну муниције и горива и крену у нови напад. Близина места удара омогућава употребу авиона и са оних аеродрома који се налазе на већој удаљености од обале.

У случају успешног искрцавања десанта, дејство и употреба авијације противдесантне одбране нимало се не смањују. Тада она може садејствовати са сувоземним снагама у уништењу искрцаног десанта и са бродовима и подморницама у нападу на поморску комуникацију и позадину десанта са циљем онемогућавања његовог снабдевања и довоза нових снага.

У циљу заштите ваздухопловних снага и њихове пуне употребе у одлучујућем часу, противдесантна одбрана мора располагати великим бројем добро брањених аеродрома. Да би се заштитили од изненадних напада непријатељске авијације на аеродроме ваздухопловних снага противдесантне одбране, треба применити савремени начин маскирања и скривања авиона и

брзо пребазирање ваздухопловних снага. Осим тога, близина непријатељске обале дозвољава ешелонирани систем базирања ваздухопловних снага (по дубини територије). Због великог оперативног радиуса дејства, могућности успешног коришћења морнаричког наоружања и способности брзог продирања и у оне рејоне где то поморским снагама није могуће, авијација има велику примену у противдесантној одбрани уског мора. Захваљујући тим својствима, она је у минулом рату, на уским поморским ратиштима, решавала многе задатке које су дотада могли решити једино ратни бродови. Шта више, она је проширила зону борбених дејстава противдесантне одбране нападајући, у етапи припреме десанта, концентрацију непријатељских снага у дубини његове територије. Према томе, на уском поморском подручју авијација са земаљских аеродрома може успешно дејствовати у свим етапама противдесантне одбране самостално или у садејству са другим снагама, што је ставља у први ред противдесантних одбранбених снага уопште. То потврђује борба немачке авијације са енглеским поморским десантом у Норвешкој, у априлу-мају 1940 године, када је, без обзира на превласт на мору, авијација однела победу.

Употреба мина

У току Другог светског рата минско оружје знатно је усавршено. Пронађени су нови, доста компликовани обрасци мина и побољшана су средства борбе против разминурања. Иако су губици ратних бродова од мина у току Другог светског рата (у поређењу са другим наоружањем) знатно слабији од губитака у Првом светском рату, ипак, минско оружје, на ограниченом и плитком поморском пространству, на уским и плитким морима, остаје и даље на једном од првих места и, у тим условима, с обзиром на техничко усавршавање, мине могу имати већи значај и улогу него раније, нарочито у противдесантној одбрани. У плитким морима мине се могу успешно користити у свим етапама противдесантне одбране, како уз обалу и у базама непријатеља, тако и при превози десанта и за време његовог искрцавања. Полагање мина могу вршити авијација, подморнице и бродови, што зависи од односа снага, циља и ситуације на ратишту. Стварање минских поља, брањених обалском артиљеријом, ради заштите обалског појаса, улази у склоп мера претходног уређења ратишта. У току припрема и развоја противдесантне операције минска поља могу се допунити и проширити новим полагањем мина како би се на највероватнијем правцу непријатељског искрцавања створио жилави минско-артиљериски положај. Ова минска поља онемогућавају нормално кретање десанта, наносе му губитке и, што је најважније, стварају услове за садејство авијације и обалске артиљерије при нападу пловних јединица. Жилавост минских поља зависи од њихове дубине, интервала међу минама и од активности средстава која су намењена за њихову заштиту. Отоци пред обалом омогућавају стварање већег броја минско-артиљериских положаја и тако повећавају дубину и жилавост противдесантне одбране у целини. Пролази међу отоцима могу се затворити релативно малим бројем мина и успешно штитити обалском артиљеријом и мањим пловним јединицама. Отоцима богата и плитка обала пружа повољне могућности за добро уређење минско-артиљериских положаја у циљу онемогућавања брзог и изненадног форсирања обале, а ствара и услове за уништење или одбијање десанта.

Минска позиција има за циљ да успори превозење десанта, сузи могућност његовог маневра и омогући, односно повећа, успех напада јединица противдесантне одбране.

Полагање оваквих, од обале удаљених минских поља, могуће је једино у плитким морима, а то изазива потребу за појачаним напрезањем и активном снага противминске одбране десанта.

Полагање мина у оперативној зони непријатеља, уз његову обалску комуникацију и у његовим лукама, најлакше изводе авијација и подморнице. За ту сврху најбоље одговарају магнетске, акустичне, хидродинамичке и друге неконтактне мине, код којих радови на разминирању трају дуже времена.

Као што се види, минско оружје претставља велику и сталну опасност за десант у уским и плитким морима. Оно се, уколико дубине дозвољавају, са много успеха може користити у свим етапама противдесантне одбране, за коју су од особитог значаја живавост и дубина дужобалних минских поља која претстављају део минско-артиљериског положаја.

Лаке обалске пловне јединице

У Првом светском рату торпедни чамци користили су се, углавном, за препадне акције на базе и сидришта непријатељских бродова. У Другом светском рату, захваљујући техничком развоју торпедних јединица и авијације, која им је успешно садејствовала, дошло је до масовне примене лаких торпедних јединица у уским морима. Док су се торпедни чамци у Првом светском рату користили искључиво за ноћна дејства, дотле су у Другом, захваљујући свом тесном оперативном-тактичком садејству са авијацијом и правилној примени димних завеса, успешно решавали сложене борбене задатке и у току дана (видног времена).

За време превозења десанта морем, због опасности напада подморница и ефикасније одбране од стране бродова непосредног осигурања, десантни бродови се крећу у доста збијеном строју, што знатно повећава вероватност погађања торпеда. Десантна средства и транспортни бродови веома су осетљиви (особито у подводном делу), тако да је за њихово потапање довољан погодак само једног торпеда. Транспортни одреди савременог оперативног или стратегијског десанта на маршу великих су димензија. Ова околност омогућава једновремени напад торпедних чамаца са више праваца, и у неколико узастопних таласа, у циљу раздвајања бродова непосредног осигурања и пробијања кроз њихову завесу. Искуство минулог рата показује да се главни услов за масовну дневну примену торпедних чамаца и успешно извођење торпедног напада састоји у обезбеђењу њиховог пуног садејства са снагама авијације. Извијачка авијација треба благовремено да открије десант и да наводи торпедне чамце на њега. Ловачка авијација треба да обезбеди превласт у ваздуху за време напада, а јуришна и бомбардерска авијација, својим ударом, да ослабе непосредно осигурање десанта, дезорганизују његов поредак и тако створе повољне услове за напад торпедних чамаца. На тај начин се торпедни чамци лакше пробијају кроз завесу бродова непосредног осигурања, смањују се њихови губици и омогућава се торпедовање најважнијих објеката десанта — десантних бродова. Према томе, и успех тако комбинованих напада, чију основну ударну снагу претстављају торпедни чамци, углавном, зависи од усклађености њиховог дејства (по вре-

мену, месту и циљу) са дејством авијације. За олакшање напада торпедних чамаца, за њихову подршку и заштиту, како за време подилажења, тако и после напада, користе се разарачи. У комбинованом нападу они имају основни задатак да својом артиљериском ватром вежу за себе непријатељске бродове из одреда непосредног осигурања десанта и тако омогуће пробој торпедних чамаца кроз њихову завесу. Основа садејства торпедних чамаца, авијације и разарача састоји се у узајамном допуњавању њихових борбених својстава у циљу једновременог разбијања снага непосредног осигурања десанта, обезбеђења и наношења главниог удара по основним снагама непријатеља.

Изнађење је један од важнијих фактора који условљава успех напада торпедних јединица. Јако разуђена обала са великим бројем отока и увала омогућава (у противдесантној операцији) изненадну употребу торпедних чамаца, како са једног, тако и са више праваца. За време ноћи, због слабе видљивости (нарочито у условима разуђене обале), изнађење се може најлакше постићи, тим пре што је због непосредне близине обале и отока употреба радиолокатора особито отежана, а мере против радиолокаторског извијања лако применљиве. Према томе, у условима уског мора и самостални ноћни напади торпедних јединица могу имати великог утицаја на успех противдесантне одбране у целини. Природа уског мора погодна је за изградњу широке мреже базирања торпедних чамаца која омогућава наношење низа узастопних напада по десанту непријатеља у фази његовог приближавања обали. У вези с тим пожељно је да се маневарске базе торпедних чамаца налазе у непосредној близини вероватне зоне искрцавања десанта и што више истурене у правцу његовог кретања. Ради бржег и успешнијег извођења комбинованих напада, пожељно је да се и аеродроми садејствујуће авијације налазе што ближе базама торпедних чамаца.

Свакидашња борбена дејства у Другом светском рату (на уским морима) показала су да постоји велика опасност за веће ратне бродове који базирају у оним рејонима који су изложени сталним налетима непријатељске авијације и да их због тога треба заменити лаким пловним јединицама. У таквим околностима лаке пловне јединице могу преузети не само заштиту властитих база и комуникација, већ и офанзивне задатке у циљу угрожавања непријатељске обале и његове обалске комуникације. Енглеска обалска флота у почетку рата имала је свега 28, а до пред крај рата саградила је још 1560 чамаца (Skott). Они су изградили тако велики број чамаца због тога што су Немци, после заузимања француске, белгиске и холандске обале, угрожавали јужну обалу Енглеске, те се и појавила неопходна потреба за брзом изградњом лаких обалских јединица (Moskite flotila). Тако су и Енглези, љубитељи „велике флоте“ („Grand fleet“), били присиљени да признају значај лаких обалских јединица у општем систему својих поморских снага.

Успех напада торпедних чамаца и уопће њихова примена много зависи од удаљености база до подручја њиховог дејства. Они имају велику примену у десантној операцији у свим пределима уског мора, јер им то дозвољавају њихова тактичко-техничка својства, близина непријатељске обале и повољни хидрографско-метеоролошки услови. За све време превозења уским морем торпедни чамци могу наносити ударе десанту на маршу самостално или у садејству са авијацијом, подморницама или другим пловним јединицама. Торпедни чамци најуспешније могу нападати на десант кад овај

подилази обали и кад се врши прекрцавање трупа и материјала у средства за искрцавање. Они имају велику предност у односу на снаге десанта који се налази у територијалним водама браниоца зато што се ослањају на цели систем својих одбранбених мера, и што дејствују у близини својих база и своје обале. Масовни и ешелонирани напади торпедних чамаца са обе стране рејона искрцавања, у тесном садејству са осталим одбранбеним снагама, имају велики ефекат и могу довести десант до потпуног неуспеха и уништења. Успех противдесантне одбране у етапи искрцавања десанта много зависи од брзине прегруписавања снага, особито од мобилности торпедних јединица и авијације.

После искрцавања десанту је неопходна нова поморска комуникација за даље снабдевање, јер учвршћење и уопште даљи успех десанта зависи од њеног правилног функционисања. Због тога она претставља врло повољан циљ за ударе торпедних чамаца, нарочито са утврђених, истурених отока који се налазе у близини рејона искрцавања и који, захваљујући свом бочном распореду и истурености, претстављају врло добре маневарске базе торпедних јединица. Торпедни чамци, који базирају дуж такве комуникације, могу изводити изненадне, масовне и узастопне нападе на конвоје снабдевања, ослабити или лишити искрцани десант даљег потхрањивања, и створити нужно време за привлачење својих сувоземних снага. Торпедне јединице браниоца, у овој фази противдесантне операције, морају бити особито активне да би на делу новостворене комуникације преузеле иницијативу у своје руке, пореметиле непријатељске планове и посредним путем створиле услове за уништење десанта.

Средства за извиђање и осматрање

Технички развој средстава за извиђање и осматрање повећао је могућности правовременог откривања десанта, како за време превозења морем, тако и у моменту подилажења самој обали. Радиолокационе станице са истурених тачака обале, односно бродова и авијације, могу, без обзира на стање видљивости, открити непријатељски десант на знатној удаљености од обале и пратити га до рејона искрцавања. Уско море и разуђена обала са далеко истуреним отоцима особито је погодна за употребу радиолокационих средстава. Ако се десант припремио у удаљеним базама других мора, радиолокатори га могу открити, без нарочитог напрезања снага, непосредно при његовом улазу у уско море. Мала удаљеност до непријатељске обале олакшава непрекидно осматрање десанта за време његовог марша. Ако испловљава из лука уског мора, десант се може открити помоћу радиолокатора са истурених отока, бродова и авиона још у почетној фази превозења и пратити све до рејона искрцавања. Савремени торпедни чамци снабдевени су радиолокационим уређајима који им служе за откривање непријатељских бродова и за само извођење напада. Бродска и обалска артиљерија, захваљујући тим уређајима, могу успешно дејствовати против свих јединица десанта на мору и за време слабе видљивости. Према томе, правилним распоредом и употребом савремених средстава извиђања и осматрања, противдесантна одбрана уског мора обезбеђена је не само од оперативног, него, у знатној мери, и од тактичког изненађења десанта. Правовремено откривање непријатељског десанта и праћење његовог кретања све до главног рејона искрцавања омогућава благовремену прегрупацију одбранбених снага и њихово пуно ангажовање у појединим етапама противдесантне одбране.

Ваздушни десант и противавионска одбрана

Ограничено подручје узких мора омогућава масовну примену авијације са земаљских аеродрома, како за заштиту и обезбеђење поморског, тако и за извршење ваздушног десанта. Због близине суседне обале ваздушни десант се може пребацити за релативно кратко време и тако постићи потпуно изненађење. Пошто ће ваздушни десант редовно бити саставни део сваког значајнијег поморског десанта, противдесантна одбрана уског мора треба да буде увек спремна да га одбије. Због близине аеродрома браничевим објектима и обали уског мора, нападачева авијација може да врши систематску претходну и непосредну авијациску припрему искрцавања десанта са циљем да ударима по базама, бродовима, аеродромима, саобраћајним чворовима и утврђеним тачкама, ослаби одбранбену моћ браниоца. Непосредно пред само искрцавање авијација редовно наноси моћне и масовне ударе по обалским објектима у рејону искрцавања у циљу уништења живе силе и ватрених средстава противдесантне одбране. Због тога обалска одбрана треба благовремено да заврши све фортификациске радове, јер је пракса овог рата показала да отворена обалска оруђа, без обзира на мере маскирања, могу бити лако уништена или ућукана, тако да у одлучујућем моменту, у етапи искрцавања, нису у стању да дејствују. После првих налета англоамеричке авијације на батерије дуж француске, белгиске и холандске обале, Немци су предузели велике фортификациске радове за заштиту оруђа и живе снаге. Бомбардовање Хелголанда бомбама највећег калибра показало је да се фортификациска постројења, која се налазе изнад разине околиног земљишта, могу лако уништити, те данас постоји тенденција потпуног укопавања обалских оруђа.

Обалска одбрана

Обалска одбрана има задатак да штити од десанта онај део обале који пружа непријатељу повољну могућност продора на важном операциском правцу, затим поморске базе, војне и друге значајне објекте који се налазе на обали и најзад приморско крило војске, комуникације и позадинске базе сувоземних снага које дејствују на обали.

У противдесантној одбрани јединице обалске одбране имају задатак да у садејству са бродовима и авијацијом, одлучним ударима свих својих снага, униште или одбију поморски десант непријатеља. Да би се успешно могла супротставити снагама савременог десанта и извршити овај задатак, обалска одбрана треба да буде:

— довољно ефикасна за истовремено одбијање поморских, ваздушних и сувоземних снага непријатеља;

— дубока и противтенковска, како би била способна да одбије ешелониране непријатељске нападе амфибиских средстава, тенкова и пешадије коју подржава његова бродска артиљерија и авијација;

— противартиљериска, да би заштитила сопствена ватрена средства и живу снагу од ватре бродске артиљерије крупног калибра;

— противавионска, тј. способна да одбије крупне снаге ваздушног десанта и издржи јаке нападе непријатељске авијације;

— упорна и активна, како би нанела пораз бројно јачим снагама десанта.

Основно језгро обалске одбране чини обалска артиљерија која у противдесантној одбрани:

- наноси ударе по транспортним бродовима и средствима за искрцавање десанта;
- води борбу са јединицама артиљериске подршке;
- наноси ударе по десанту у периоду прекрцавања са транспортних бродова на средства за искрцавање;
- уништава десантне снаге које су успеле да се искрцају на обалу;
- подржава противнападе својих сувоземних снага;
- одбија нападе јуришних и обрушавајућих авиона на своје положаје.

Да би у противдесантној одбрани успешно извршила све ове задатке, обалска артиљерија треба да има: високу бојну готовост (особито за време слабе видљивости), савремена артиљериска оруђа (која нису слабија од бродских оруђа), јаку фортификациску заштиту, добру организацију садејства између артиљериских јединица, издржљива и гипка средства везе која дозвољавају сигурно управљање за време борбе и добру организацију садејства са пловним јединицама, авијацијом и ПА одбраном.

Главни удар по непријатељском десанту обалска артиљерија наноси на минско-артиљериском положају.

Разуђена и отоцима богата обала омогућава, на појединим правцима, стварање неколико, по дубини распоређених, минско-артиљериских положаја, тако да брзо форсирање обале, засновано на изненађењу, није могуће постићи. Пролази међу отоцима могу се потпуно и са релативно малим бројем мина затворити и успешно бранити, тако да није могуће заобилажење минско-артиљериског положаја. У таквим географским условима лаке пловне јединице, опирајући се на организовани положај, могу спречити пролаз до обале далеко надмоћнијим снагама непријатеља. Распоред отока често дозвољава међусобно ватрено повезивање обалских батерија, чиме се повећава дубина тученог предобалног појаса, а тиме и дубина минско-артиљериског положаја. Овакав распоред обалских батерија омогућава добро обезбеђење и ватрену подршку ударима лаких обалских пловних јединица, као и нападе на бок или позадину десанта у моменту његовог подимажења обали. Постојање отока олакшава заштиту обалске комуникације и не захтева кордонски распоред, већ само групно поселање најважнијих обалских праваца, чиме се постиже уштеда снага и средстава обалске одбране.

Развој противдесантне операције

Противдесантна одбрана почиње извијачким дејством авијације, подморница и бродова, у самом почетку припрема непријатеља за извршење десантне операције. Прве ударе по снагама десанта она наноси налетима борбене авијације по местима концентрације трупа, ратних, десантних и транспортних бродова. Удари авијације по местима прикупљања бродова и трупа непрекидно се настављају све до момента испловљавања десанта. За све време превозења десанта, пловне јединице, подморнице и авијација противдесантне одбране (према односу снага и ситуацији), предузимају низ уза-стопних удара по десанту непријатеља.

На предњем одбранбеном појасу минско-артиљерског положаја удари се редовно наносе подморницама и већим ратним бродовима, а на главном торпедним чамцима. У првом и другом случају, нападима подморница и пловних јединица, тесно садејствује авијација и обалска артиљерија. Маневар ватре обалске артиљерије, удари авијације и пловних јединица на минско-артиљерском положају, морају бити усклађени по времену, месту и објекту.

Ако непријатељски десант није уништен на минско-артиљерском положају, тежиште борбе преноси се на саму обалу. У тој критичној фази противдесантне одбране, јединице обалске одбране (нарочито њихове покретне резерве), у тесном садејству са авијацијом и пловним јединицама, врше одлучне противнападе у циљу збацивања искрцаних снага десанта у море. Ако ни ови противнапади јединица обалске одбране нису донели жељених резултата, њихов је задатак да упорном и активном одбраном задрже даље наступање непријатеља све до доласка сувоземних група. Пловне јединице и авијација, у циљу изоловања искрцаног десанта, предузимају нападе на новостворену поморску комуникацију непријатеља.

Закључак

Основа успеха противдесантне одбране састоји се у правилној и увежбаној организацији садејства свих снага и средстава.

Авијација са земаљских аеродрома може активно и успешно дејствовати у свим етапама противдесантне операције, тако да спада у први ред снага одбране у целини. Њена, макар привремена и локална, превласт у ваздуху може довести до неуспеха десанта.

Лаке обалне, нарочито торпедне јединице, могу имати пуну и масовну примену и претстављати основну снагу за наносење противудара.

Поморске мине, с обзиром на дубине, могу бити успешно коришћене за све време противдесантне операције.

Мере обезбеђења од ваздушног десанта, осигурање аеродрома, фортификациско уређење обалских положаја и ПАО уопће, заузимају важно место у систему противдесантне одбране.

Добром организацијом и применом савремених средстава за извиђање и осматрање могуће је правовремено откривање десантних припрема и праћење тока извођења десанта.

Постављањем обалско-артиљерских оруђа на отоке повећава се дубина минско-артиљерског положаја.

Технички развој морнаричких и ваздухопловних борбених средстава још је више сузио географски уска мора и умањило могућност формирања и извођења десанта већег размера у њима.

Успех противдесантне одбране не може бити постигнут изолованим дејством једног рода, већ заједничким, усклађеним нападима свих родова оружаних снага.